

i07 Islám

Islám je třetí z prorockých, teistických, abrahamovských náboženství. Je to též jediné z velkých světových náboženství, jež nepochází ze starověku a je tedy ze všech nejmladší.

Poučení jsme čerpali z těchto pramenů: (1) Hans Küng + Josef van Ess: *Křesťanství a islám na cestě k dialogu* (Vyšehrad 1998); (2) *Korán*, z arabského originálu Al Qur'án podle různých vydání přeložil Ivan Hrbek (Academia 1972); (3) *Hrbek Ivan*, předmluva a komentáře k zmíněnému překladu.

Zakladatelem islámu je prorok Muhammad, narozený asi 570 n.l., v jehož prorockém působení se rozlišují dvě období a to v Mekce 610-622 a v Medině 622-632.

Podle tradice měl Muhammad první zjevení r.610. To co „slyšel“ vyjadřoval slovně, pronášel verše a tak během dvaceti let vznikl text Koránu. Mekkánská oligarchie jej zprvu přehlížela, později jde o úporný boj rodícího se islámu s pohanskou opozicí. V mekkánském období byly položeny v krátké době základy islámského učení.

Dne 24. září 622 n.l. odešel Muhammad se svými stoupenci do Jathribu, který byl později přejmenován na Medína = město Prorokovo. Tato událost je nazývána *hidžra*, což neznamena útek, jak se běžně překládá, nýbrž „přerušování rodových a kmenových svazků a navázání nových“. Datum bylo později stanoveno za počátek muslimského letopočtu. V tomto druhém období se z hlasatele nového náboženství, jímž byl Muhammad v Mekce, stal politik, zákonodárce i soudce, vojevůdce i zakladatel nové společenské organizace, tj. muslimské obce = *umma*, která vystupuje navenek jako jeden kmen podle staroarabských představ.

K dosažení svých cílů užíval Muhammad různých prostředků, od diplomacie až k válečným tažením. Mekku nakonec získal spíše diplomatickými akcemi a vojenským nátlakem, dne 11. ledna 630 vtáhlo muslimské vojsko do Mekky a narazilo zde jen na slabý odpor. Muhammad dal zničit pohanské modly v Ka'bě (= posvátný okrsek a chrám v Mekce), ve svatyni se pomodlil, pak klíče vrátil zpět dědičným strážcům. Ka'ba se proměnila v posvátné místo islámu. Muhammad zemřel 6. června 632 v domku své nejmilejší ženy Á'íši, kde byl pohřben; dnes je toto místo součástí prorokovy mešity v Medíně. Deset let medínského působení položilo základy k uspořádání muslimské obce a byly vypracovány hlavní zásady kultu, práva, příkazů a omezení.

Muhammad zemřel jako úspěšný prorok, vojevůdce a státník a jeho učení se úspěšně šířilo i po jeho smrti, jen několik dat: Dobyť Mekky 630, Damašku 635, Jeruzaléma 638, Egypta a Iránu 639-642, Španělska 711-714. Je dobré mít na paměti, že sebereflexi islámu určuje hlavně slavná minulost, tj. události prvního století po hidžře.

Záhy po Muhammadově smrti došlo k rozkolu a muslimové se rozdělili na *sunnity* (sunna = tradice) a *šíity* (ší'a = strana Áliho). Většina muslimů jsou sunnité, šíité tvoří asi 7% z celkového počtu, ponejvíce žijí v Iránu, kde jsou nyní státním náboženstvím. Ale i v Iráku mají přes 50%. Původní důvod rozkolu se týkal nástupnictví po Muhammadovi.

Korán je svaté písmo muslimů. Obsahuje sbírku textů, přednášených Muhammadem v průběhu více než dvaceti let prorocké činnosti. Podle ortodoxního učení islámu přijal Muhammad Korán přímo od Boha, nebo prostřednictvím archanděla Gabriela (viz súra 2,91). Korán je tedy považován za doslovně inspirovaný, muslim v recitaci Koránu zakouší Boha, neboť v Koránu se slovo stalo Knihou. Korán je Boží

slovo, u něhož se vůbec neklade a ani nesmí klást otázka židovského nebo křesťanského vlivu.

Smrtí Muhammada byla navždy přerušena předpokládaná přímá komunikace Boha s obcí věřících a stav Koránu je definitivní. Jeho kodifikace byla dokončena mezi lety 651-656, tedy dvacet let po Muhammadově smrti. Tak vznikl autorizovaný text Koránu. Šíité mají proti tomuto textu námitky, mimo jiné proto, že v něm není ani slova o Ālim a o jeho údajném ustanovení jediným oprávněným nástupcem Proroka a hlavou muslimské obce, což tvoří základní článek jejich učení. Podle jejich názoru nebyly potlačeny jen jednotlivé verše, nýbrž byly prý zkráceny i některé súry a další úplně vynechány; nakonec se ustálilo u šíitů dogma, že pravou podobu Koránu zná jen skrytý *imám*, který ji zjeví při svém příchodu před soudným dnem.

Korán jako kniha je rozdělen na 114 kapitol = *súry* a ty se dělí na verše, *ajá* = zázrak. V současných muslimských vydáních má každá súra záhlaví, jež obsahuje 1. pořadové číslo, 2. název, 3. určení původu, tj. mekkánská nebo medínská, 4. počet veršů, 5. sdělení, po které sуре byla dotyčná súra seslána, popř. další sdělení. Muslimové pokládají nejen obsah, ale i styl a jazyk Koránu za něco jedinečného a nenapodobitelného. Korán má docela jiný účinek u Arabů a muslimů, v nichž vyvolává nadšení a vzrušení, než u evropských čtenářů, kteří k jeho čtení přistupují s určitým odstupem a jimž je cizí ona magie koránských slov.

Za problematické lze považovat uspořádání súr, neboť súry byly při kodifikaci uspořádány jen podle délky, od nejdelší súry na počátku k nejkratší na konci. Seřazením súr jen dle délky textu kanonizovaný systém řazení naprosto zkresluje a staví na hlavu přirozený sled vývoje koránských myšlenek. Chceme-li správně pochopit vznik a vývoj Koránu - a tím i

islámu - , je nutno jej číst a studovat v časovém sledu. Muslimští exegeti i všichni moderní badatelé vycházejí z dělení súr na mekkánské (dělí se na tři periody) a medínské. Muhammad nevytvořil ucelenou teologii, spíše jen vyslovil určité zásadní představy, v nichž emoce, vzniklá z hlubokého náboženského prožitku, převládá na logikou a systematičností. Bůh byl pro něj skutečnost, ale otázku, co to vlastně znamená, si nekladl. Základní teze jeho učení lze shrnout takto:

(1) Přísný monoteismus, existuje jediný a zcela svrchovaný Bůh – Alláh, stvořitel, vládce a soudce všech. Je třeba se mu úplně odevzdat; tato odevzdanost do boží vůle = *islám*, ten pak, kdo se Bohu takto odevzdal, je *muslim*. Bůh nemá podobu a nesmí být zobrazován. Zdůraznění monoteismu mířilo proti arabskému pohanství s jeho panteónem kmenových a nadkmenových božstev a různých nadpřirozených bytostí, jimž byly přisuzovány vlastnosti, které podle Proroka patří výhradně jedinému Bohu. Toto přidružování jiných Bohu, arabsky = *širk*, je proto nejtěžším hříchem, který nelze prominout; současně je však i hloupé a nerozumné, protože taková víra je k ničemu.

(2) Alláh je milosrdný a slitovný. Recitace súr je uváděna slovy „Ve jménu Boha milosrdného, slitovného“. V popředí stojí myšlenka Boha jako tvůrce plného dobrotivosti, dárce různých užitečných věcí a vůdce, který vyvádí jednotlivce i lidstvo na správnou cestu z bloudění. Jestliže člověk i po všech těchto důkazech boží milosti a dobroty v něj nevěří, projevuje tím hlubokou nevděčnost. Arabské *káfir* znamenalo původně „nevděčný“, avšak v koránské terminologii se stalo synonymem pro „nevěřícího“.

(3) Poslední soud. Vedle důrazu na boží jedinečnost je hlavním článkem učení bod o posledním soudu, který se bude konat na konci času a to podle dvou hledisek, pravé víry i

dobrých skutků. Jen bojovníci za víru padlí ve svaté válce jdou do ráje přímo. Koránské představy o rajských slastech, včetně vína a mladých dívek, byly odedávna předmětem prudkých útoků křesťanské polemické literatury. Rajské děvy však poměrně záhy mizí a jsou nahrazeny „čistými manželkami“, tj. pozemskými manželkami věřících. Líčení pekelných trestů patří k nejpůsobivějším místům v Koránu. Možnost vzkříšení lidí po smrti je odvozena z tvůrčí činnosti boží a vzkříšení se chápe jako „druhé stvoření“.

(4) Každý pravověrný muslim plní pět základních povinností, jež jsou: (a) *Vyznání víry*. Je velmi stručné: „Není božstva kromě Boha a Muhammad je posel Boží“.

(b) Muslim je povinen se *modlit pětkrát denně* v určených časových rozmezích, při modlitbě se musí obrátit směrem k Mekce (*quibla*); modlitba se skládá i z pohybů, jež jsou normativně určeny do nejmenších podrobností, slova jsou stereotypní. Modlitba se tedy spíše „celebruje“, je liturgií, uctěním Boha, na rozdíl od křesťanů a Židů, u nichž je rozmluvou s Bohem, často v naprostém soukromí.

(c) *Almužna* je rovněž stanovená povinnost, nikoli projev lásky k chudým bližním, postupně přechází v církevní daň.

(d) Taktéž *půst* je povinnost, nikoli výraz pokání apod. Trvá po celý měsíc ramadán, ovšem jen od slunce východu do slunce západu, v noci je možno hodovat.

(e) *Pout' do Mekky* je povinností, kterou je třeba splnit aspoň jednou za život.

V islámu je důraz položen na ortopraxi a právně formulované povinnosti. Souhrn předpisů islámského učení a práva, nazývaný *Šarí'a*, je integrální součástí islámu. Zároveň je konstitutivním elementem islámské společenosti: jedná se o organický náboženský „systém“, v němž ve skutečnosti nelze rozlišit, co je císařovo a co je Boží.

Islám nezná odlišení státu a církve (tím méně odluku), není církví s vysvěcovaným duchovenstvem, nemá obdobu papeže. Ovšem obdobou katolického duchovenstva období středověku jsou muslimští znalci zákona, jejichž autorita je veliká a často mají i politickou moc. U sunnitů se nazývají *ulamá*, u šíitů dnes převládá termín *ájatolláh*.

Muslim klade větší váhu než dnešní křesťan na to, aby zde byla vrchnost, která bude napomáhat k prosazení jeho náboženství. Téměř ve všech muslimských zemích je islám státním náboženstvím, jen v Turecku od dob Atatürka ne. Z toho plyne mnoho problémů muslimů v emigraci. Židé jsou zvyklí žít v diaspoře už přes 2000 let. Křesťanství je náboženství v sekularizovaném světě a mezitím se stalo i náboženstvím menšiny. Tuto zkušenost islám dosud neučinil. Křesťan nosí své náboženství v sobě, muslim je chce mít i okolo sebe - mešity, miesina, zahalené ženy, právo potrestat dívku, jež si vzala jinověrce atd.

